© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

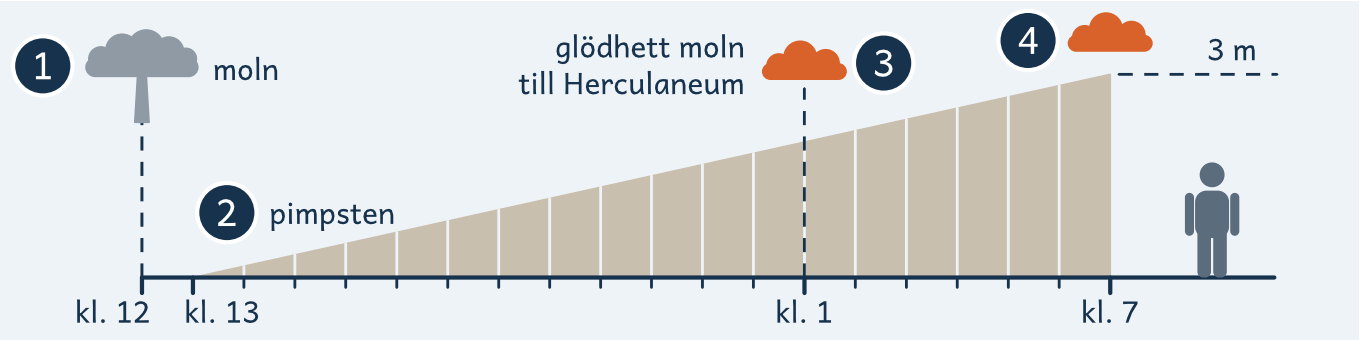
Pompejis sista dygn

En dag år 79 var Pompeji en stad full av liv nära berget Vesuvius. Mindre än ett dygn senare låg staden begravd. En 17-åring såg utbrottet och skrev om det. Vad hände timme för timme när Vesuvius fick utbrott, och var det lavan som var farligast?

SIFFRAN

3 meter

Ungefär så mycket pimpsten låg på gatorna i Pompeji efter en eftermiddag och en natt av stenregn.

Dygnet i Pompeji. Stapeln visar hur högt pimpstenen låg på gatorna, timme för timme. Siffrorna är avsnittens nummer.

1 Ett moln som en pinje

Strax efter klockan tolv på dagen steg ett jättelikt moln upp ur Vesuvius. Det syntes ända till staden Misenum, på andra sidan **bukten**. Där fanns Plinius, som var 17 år. Molnet liknade mest av allt ett pinjeträd, skrev Plinius. Det steg upp som en lång, hög stam och bredde sedan ut sig i grenar.

I Misenum fanns också den äldre Plinius. Han ledde **flottan**, och därför kallar vi honom amiralen. När han gav sig av, valde Plinius att stanna hemma och studera.

Plinius skrev senare två brev om dygnet. I det ena berättar han att marken hade skakat lätt i många dagar före utbrottet.

ORD I TEXTEN

bukt
del av havet som går in i land

flotta
många krigsskepp som hör ihop

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

2 Det regnar sten

Omkring klockan 13, en timme senare, började det regna sten över Pompeji. Molnpelaren över Vesuvius växte till mer än 20 kilometers höjd, och den var full av aska och pimpsten. Pimpsten är lava som har stelnat full av gasbubblor, och därför är den lätt. Den föll som regn och rann inte.

Stenen föll timme efter timme. På öppna platser växte lagret med omkring 15 centimeter i timmen. Framåt kvällen låg det omkring en meter sten på marken.

En enda pimpsten är lätt, men när stenen låg i metervis på taken blev den tung. Till slut orkade vissa tak inte bära tyngden, och de rasade. En del av dem som hade sökt skydd inomhus dog när taken föll in.

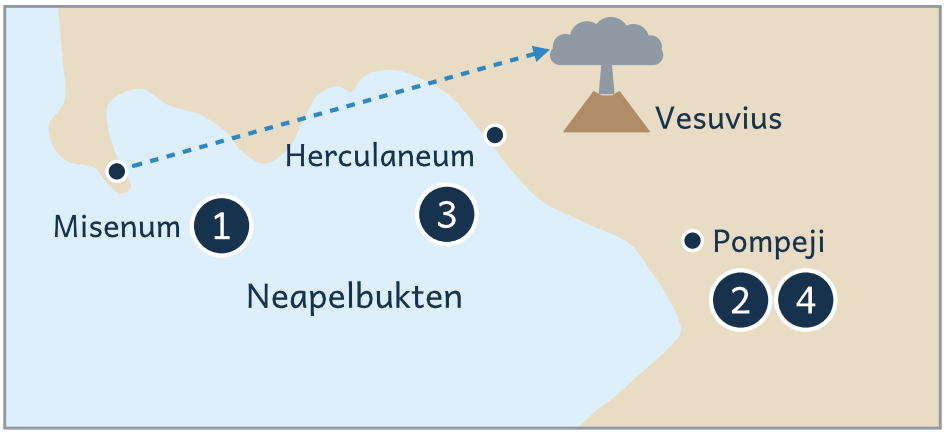
3 Natten

Omkring klockan ett på natten, tolv timmar senare, förändrades utbrottet. Delar av den höga molnpelaren föll ihop, och ett glödhett moln rusade nerför berget. Vanliga moln består av små vattendroppar eller iskristaller. Det här molnet var av het aska och gas, och det vällde fram längs marken.

Det första glödheta molnet nådde staden Herculaneum, och efter det kom fler. I Pompeji föll stenen fortfarande, och husen började skaka av jordskalv.

Samma natt skakade marken också i Misenum, på andra sidan bukten. Skalven blev så kraftiga att Plinius och hans mamma satte sig ute på gården. Där bad Plinius om en bok och läste i den, som om han var helt lugn. Det berättar han själv i breven.

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

Bukten och berget. Plinius såg utbrottet från Misenum, på andra sidan Neapelbukten. Siffrorna är avsnittens nummer.

4 Morgonen

Omkring klockan sju på morgonen, sex timmar senare, nådde ett glödhett moln Pompeji. Då låg pimpstenen omkring 3 meter hög på gatorna, högre än en vuxen människa. Strax efter kom fler moln, och de nådde människor både på gatorna och inne i husen.

Många tror att människorna i Pompeji dog i rinnande lava. Det är lätt att tro, eftersom Vesuvius är en vulkan. Men det var framför allt två andra saker som dödade: tak och väggar som rasade, och sist de glödheta molnen. De flesta döda som **arkeologerna** har hittat låg i askan från molnen.

Samma morgon flydde Plinius och hans mamma från Misenum. Ute på vägen blev det mörkare än en natt utan måne, men båda klarade sig.

FAKTA

Stenregnet i tal

Molnpelarens höjd
mer än 20 kilometer

Pimpsten varje timme
omkring 15 centimeter

Pimpsten på kvällen
omkring 1 meter

Pimpsten på morgonen
omkring 3 meter

ORD I TEXTEN

arkeologer
forskare som gräver fram spår från förr

FÖRDJUPNING

Augusti eller oktober?

I Plinius brev står det att utbrottet började den 24 augusti. Det datumet står fortfarande i en del faktatexter.

År 2018 grävde arkeologerna fram en rad som någon hade skrivit med kol på en vägg i Pompeji. Raden börjar med ett datum som motsvarar den 17 oktober. Skrift med kol håller inte länge, menade arkeologerna, så raden skrevs troligen hösten år 79. Då kan staden inte ha legat

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

begravd sedan augusti, och därför trodde de att utbrottet kom den 24 oktober.

Men senare prövade forskare att skriva med kol på väggar i Pompeji. Skriften satt kvar i mer än tio månader, så raden kan också ha skrivits året före utbrottet. Forskarna är fortfarande inte överens, och vilket datum som är rätt vet ingen säkert.

Visste du att ...

omkring 100 gipsfigurer har arkeologerna gjort i Pompeji genom att fylla hålrum i askan med gips. Hur kan ett hål i askan visa hur en människa såg ut för nästan 2 000 år sedan?

Läs mer

- → SO-rummet har lätta fakta om Pompeji. Där står oktober. Där står också att lava begravde staden, och det säger den här texten emot. so-rummet.se
- → Unga Fakta berättar om kända vulkanutbrott. Där står augusti för Pompeji, så jämför gärna med SO-rummet. ungafakta.se
- → Naturhistoriska riksmuseet förklarar vulkaner och berättar kort om Pompeji. Sidan är skriven för vuxna. nrm.se